

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Tale

i

Selskabet for Efterslægten

paa dets Stiftelsesdag d. 4. Marts 1880

af

N. J. Termansen,
Landstingsmand.

«Tiderne skifte», det er et gammelt Ord, og vi kunne vel tilføje: det er en gammel Klage. Thi det er gjerne da, naar der er kommet Tider i vort Liv, der ikke behage os, naar vi se tilbage paa lysere og venligere Dage, at vi med et Suk komme i Hu, at Tiderne skifte. Men det overses kun altfor ofte, at dette gamle Ord indeholder baade en Advarsel i Lykkens Dage og en Trøst under Trængslernes Kaar. Naar Alting gaar efter Ønske, naar vor Stræben vinder Fremgang, og vort Arbejde krones med Frugt, da fristes vi saa let til Selvtillid og Tryghed og til at glemme, at Lykken er en skrøbelig Grund at bygge paa, at Omskiftelsen kan komme brat og paa en Maade, som vi mindst havde ventet. Og naar saa Omskiftelsen har rammet os, og tunge Prøvelser ere blevne vor Lod, da ligger det atter nær for os at laane Øre til Forsagthedens Stemme, der vil indbilde os, at nu er det forbi som med Lykken saa med Haabet. Men naar vi da komme det gamle Ord «Tiderne skifte» ret i Hu, da ville vi finde, at der er en Trøst deri, den Trøst, at det kan blive godt engang igjen, at der kan komme en Dag, der oprejser, efter den, der har nedbøjet. Naar Digteren synger: «jeg saa kun tilbage, mig Livets Lyst henklang»,

og han derfor raader os til at «se frem, men ej tilbage», da vil han dermed advare os for den Fristelse at stirre os blinde paa det forbigangne og hvad der i Tidernes Omskiftelser forkrænkedes, saa at vi glemme Haabets Fremsyn, thi det er, hvad vi kun kunne tabe ved og lide under. Men det er ikke Digterens Mening at fraraade os at se tilbage, saaledes at vi lære af de Dage, der svandt; thi uden det kunne vi hverken vinde Klarhed over vort Liv eller ret Forstand paa vor egen Tid, og uden det vil vort Fremsyn ikke blive et sandt Haab, men kun en letsindig Drøm.

Hver Dag i vort Liv har sit Krav at stille til vore Kræfter, hver Time kalder os til Arbejde eller Nydelse, og under alt dette staa vi Fare for at tabe os i det nærværende, saaledes at vort Liv bliver et Bytte for Døgnet Rastløshed. Men hvert Menneske trænger til Hvile for Sindet og til at samle Sjælens Tanker og Kræfter fra den Spredelse, som det ydre Livs Travlhed bringer med sig, kun derved kunne vi bevare os selv i dette Ords dybere Forstand. Derfor er det godt, at der er festlige Dage og Timer som denne, der afbryde den vante Syssel og Hverdagslivets travle Færden og mane os til baade at se tilbage og til at se frem.

Den festlige Stund, der her har samlet os, leder af sig selv vor Tanke til at vende Blikket tilbage; thi det er en Fest til Minde om Stiftelsen af det Selskab, som denne Skole skylder sin Grundlæggelse. 94 Aar er et langt Tidsrum, og dette Tidsrum har været mere bevæget end de fleste, ogsaa for vort lille Folk og Fædreland. Svære Prøvelser ere gaaede hen over det danske Folk, mange tunge Trin har det lært at træde, haarde Slag har rammet, og mere end én Gang har det maattet døje Nederlagets Bitterhed. Men ved Siden deraf kunne vi ogsaa se tilbage paa mange rige og glædelige Minder. Store Tanker have vi set udfolde sig, ikke blot i Tale og Skrift, men tillige i frugtbar Handling: Kunst og Videnskab

har skjænket os rige Skatte, mandig Bedrift i Krigens, ædel Idræt i Fredens Dage er der øvet, trofast Arbejde i Menneskekjærlighedens og Fædrelandskjærlighedens Tjeneste er blevet fremmet og har bragt Frugt for Folkelivet i alle Retninger. Naar vi ved at sé tilbage kunne møde slige Minder, da ville vi ogsaa derved vinde Styrke til med Haab at gaa de Tider imøde, der komme, og som tilvisse ikke melde sig blot med lyse Udsigter, men ogsaa med ængstende Varsler.

Det var en ligesaa menneskekjærlig som fædrelandskjærlig Tanke, der grundede denne Skole. Den blev stiftet med deres Tarv for Øje, der kaldes de smaa i Samfundet, dem, hvis Lod det i hine Dage var at føre deres Liv og ofre deres Kræfter i Samfundets Tjeneste uden til Gjengjæld at blive delagtige i en sand Oplysnings Goder. Det var dem, «Lægen og Menneskevennen» Johan Clemens Tode og de andre Ædlinge, der stillede sig ved hans Side, vilde virke for, og deres Hjærter varme Følelse omfattede ikke blot den Slægt, der var, men de kommende Slægter. Deres Tanke, ført ind i Livet, gav Stødet til en Virksomhed, der har efterladt sine velgjørende Spor gjennem Tiderne, der under Tidens skiftende Former har bevaret sig og sit Formaal og afgivet et glædeligt Vidnesbyrd for, at der er det i Livet, der ikke forkrænkes af Tidernes Omskiftelser, men har Magt til at forynges og fornyes derunder. Det er det, der særligt løfter vort Sind, naar vi se tilbage paa hine Dage, at der i dem rører sig en saa levende Stræben efter at frigjøre de ringe i Samfundet, baade fra den indre og den ydre Ufrihedsstand, hvori de befandt sig, at saa mange ædle Mænd af forskellige Samfundsklasser trofast rakte hinanden Haand for at virke til, at der kom Lys og Luft ind i de lave Boliger. Frihedsstøtten paa Vesterbro staar som et skjønt og talende Mindesmærke om disse Menneske- og Fædrelandsvenners Tanke og Id. Et større

Mindesmærke er rejst derover i hele den nyere Tids folkelige Oplysnings- og Frihedsudvikling. Det var i trange Tider, de begyndte deres Størværk; men, som de havde et varmt Hjærte for det bedste, saa havde de Tro derpaa, og det gav dem Mod til frejdig at gaa i Kampen derfor, og deres Haab er heller ikke blevet beskæmmet. De have efterladt os og sildige Slægter et lysende Mønster. Velsignet være derfor deres Minde!

Mens den ene Slægt ældes, voxer den anden frem, «saa immer sig paany forynger hver ædel Slægt i Syd og Nord». Den Gjærning, som den ene Slægt maa slippe, skal den anden fortsætte og føre videre; Livet taaler ingen Stillestaaen. Hvor Hjemmet er, hvad det skal være, naar Kjærlighedens Aand raader derinde, faar Barnet og den unge vistnok der den bedste Indvielse og den frugtbarste Udvikling til sit Fremtids Kald. Men Haand i Haand med Hjemmet har Skolen sin Gjærning at gjøre; med en venlig Haand skal den vejlede de unge til at indsamle et Forraad af gode Kundskaber, til Gavn og Glæde for hele Livet, i hvad Stand og Stilling i Samfundet de end skulle indtage deres Plads. Og under alt sit Arbejde vil den stadig tage Sigte paa at aabne de unges Sjæleblink for, hvad der er ædelt, sandt og stort, saa den nye Slægt kan blive vel skikket til at tage Arven op efter den gamle og ikke blot bevare, men forøge denne Arv for den næste Slægt.

Det ligger i Sagens Natur, at der i et Samfund maa være forskjellige Skoler, hvoraf enhver har sin særegne Virkeplan og sit Formaal med Hensyn til den Art og Grad af Oplysning og Dannelse, som den vil søge at gjøre de unge delagtige i, der betros til dens Ledelse. Men, som hver enkelt har sit eget Kald at røgte, sin særegne Gjærning at tage Vare, saaledes have vi alle et stort Fælles-Kald: det at blive gode Borgere i vort Folkesamfund. Og saaledes staar det for mig, at hver god

Skole, høj eller lav, lærd eller ikke lærd, maa have det store Fællesmaal for Øje, at vække og nære i de unge Sjæle en levende Kjærlighed til Folk og Fædreland. Naar Digteren synger:

Vi har ej blot et Fosterland,
ved Østersø og Vesterstrand,
at elske og forsvare:
vi har i aandelig Forstand,
et dejligt, os forjættet Land
at gjæste og indtage,

da har han i disse jævne Ord tegnet os et stort og herligt Maal, som det har lyst for Fædrene, og som vi aldrig kunne tabe af Syne, hvis vi ikke skulle lide Skade paa det, der giver vort Liv sit bedste Indhold, sit største Værd. Vel ved jeg, at der er dem, der mene, at det er for smaat for Kjærlighedens Væsen, naar vi tale om Kjærlighed til eget Folk og Fædreland, fiden, de mene bør udstrækkes til alle Folk, hvor de bo og bygge. Vel ved jeg, at der er dem, der i en for mig ufattelig Misforstaaelse af den kristne Tro og Lære anse det for at være for lavt for Hjærtet at elske et jordisk Fædreland, naar vi have faaet Syn for det himmelske. Men aldrig kan jeg tro paa Ægtheden af den Kjærlighed, der overser det nærmere for at søge det fjærnere. Det gamle Ord, der siger: Kjærlighed begynder hjemme fra, vil ogsaa nok i dette Forhold staa sin Prøve, og ved Troskab i det smaa vinde vi Adgang til at blive det større betroet; kun ved at elske, hvad godt Gud gav os i det synlige, kunne vi opdrages til at naa, hvad der er os forjættet i det usynlige. Og det er en af Skolens store Opgaver at lære de unge at kjende og at elske deres Fædres Land, ej blot som det ligger for vort Øje, med sine kornrige Vange, sine lyse Bøgeskove og venlige Strande, men som det staar og har staaet igjennem Tiderne, snart under lette og snart under trange Kaar, «tit paa Under-

gangens Rand, men dog stedse frelst paa ny.» Og naar de da tillige faa Oplysning om de andre Folk, deres Liv og Kaar, da ville de vist komme til at se og skjønne, at, hvor meget stort, hvor megen Glans og Glimmer de større Verdensfolk kunne have forud for os, Storheden og Glansen der kun alt for tit er kjøbt paa Bekostning af den sande Folkelykke, og at ingensteds vil det for danske Mænd og Kvinder være saa godt at bygge og at bo som ved den danske Strand og under danske Love.

Vi have et Fædreland at elske, og Digteren tilføjer et Ord, vi ikke bør overse: at forsvare. Det ene følger af det andet; thi hvad vi elske ret, maa vi ogsaa føle en levende Drift til at forsvare, naar man vil krænke eller tage det fra os. Og det vil ogsaa lyse frem af hvert et Blad i vort Fædrelands Historie, at, naar Danmark er blevet et af de ældste Riger i Verden, da er det kun blevet det derved, at det aldrig savnede dem, der vare rede til at gaa i Kampen, ja i Døden for at frelse det fra Fjendens Overgreb og Vold. Men vi ere de smaa og vore Kræfter ringe, hvad kan Forsvar hjælpe os, naar Verdens store Magter ruste sig og bryde Freden? Saaledes hvisker Tvivlen, især i vore Dage, og, skulde den vinde Sejer i Hjærterne hos den unge Slægt, saa var Ulykken vistnok ubodelig. Men det vil ikke ske, hvor de unge faa et fuldt og levende Indtryk af de store, løftende Minder fra de svundne Dage, af det trosfrejdige Mod, hvormed danske Helte, de store med de smaa, gik i Kampen og holdt ud i den, til «Danmarks Frelse i Nødens Tid» blev Kampens Udgang. Og det ikke, fordi de den Gang vare de stærke og Fjenderne de svage. Det har oftest været de danskes Lod at kæmpe mod Overtal. Saaledes da Niels Ebbesen og hans Jyder kæmpede og faldt, men frelste Landet. Saaledes da «det Land, som Gustav vilde vinde, bag Kongestadens Volde laa», og saaledes tiere baade i nye og gamle Dage.

Naar Talen er om Danmarks Forsvar, rinder mig tit i Hu et lille Minde fra mine unge Dage. Det var i Vinteren 1849, da vi stode med den sikre Udsigt til at tage Kampen op paa ny med den store Overmagt, uden Hjælp fra nogensombelst Side. Det var en Tid, der var godt skikket til at sætte det fædrelandske Mod paa Prøve. Da var der en Mand, der nu ikke mere er iblandt os, men som den Gang sad i Kongens Raad, som ved en festlig Lejlighed udtalte sig om Tiden, dens Alvor og ængstende Varsler. Men det var ikke Forsagthed, men et frejdigt Haab, der lyste gennem Talen. Var der dunkle Udsigter, saa var der ogsaa trøstelige Tegn. Der var et gammelt Skjold, der gennem tusind Aar og flere havde vist sig at være et sikkert Værn i Farens Stund. Skjoldet var det troende Mod, det Mod, som Troen skjænker. I de sidste Tidens Bevægelser forekom det ham, at Folkene i den store Verden vare i Færd med at bortkaste dette Skjold som forældet og ubrugeligt. Men her i Danmark havde man, midt i Tidens Omskiftelser, holdt fast paa det gamle Skjold, og det var for ham et trøsteligt, haabefuldt Tegn. Det gamle Skjold er Hjærtets faste Tro paa Sandhedens og Rettens Lov og paa ham, der har givet denne Lov, den Gud, for hvem «alt stort er smaat, men kjært det mindste tillige». Da jeg saa denne Tales Indhold gjengivet i et af vore Blade, blev jeg alvorlig greben deraf, og naar jeg siden stod i de danske Krigeres tynde Rækker, der mere og mere trængtes tilbage af overtallige Fjender, da tænkte jeg tit paa det gamle Skjold, som jeg følte vi hverken vilde eller kunde slippe. Og da saa den 6te Julis Morgensol stod op og lyste over de frække Oprørsskarers Nederlag, og da Middagssolen brød frem af de mørke Skyer over Sejeren paa Isted Hede, da syntes jeg, at det gamle Skjold kunde staa sin Prøve. Og naar Tvivlen nu vil nedslaa vort Sind ved at pege paa Ulykken, der senere har rammet

og røvet Sejerens Frugter, lad os da mindes til vor Trøst, at «Tiderne skifte», at der ingen Grund er til at tro, at Timeglasset har vendt sig sidste Gang, hverken for Verdens mægtige eller for os. Skulde det lykkes at rive det gamle Skjold af Danskens Haand, da var Haabet om Frelse vistnok ringe; thi da forenede med de ydre Fjender sig de indre: Tvivl, Forsagthed og haabløs Opgiven af sig selv. Ligger et Folk under for disse Fjender, da, men ogsaa kun da er det fortabt. Men med Guds Hjælp vil det ikke ske, og holde vi kun fast paa det gamle Skjold med trofaste, om end svage Hænder, da vil det nok vise sig, at det ikke var en Daaredrøm, men Udtrykket for et Haab, der ej skal staa til Skamme, det Ord, der lød i en af vort Folks tungeste Trængsels-Tider: «Danmark skal staa, mens Bølger rulle».

Naar dernæst Digteren lægger os paa Sinde, at «vi har i aandelig Forstand et dejligt os forjættet Land at gjæste og indtage», da er det vel et stort, men intet fjært og fremmed Land, han vil, at vi skulle vinde. Thi det omfatter alt, hvad der kan berige Aandens og forædle Hjærtets Liv. Det er Lysets Land, hvor al god og for Livet gavnlige Oplysning har hjemme. At lede de unge til at vinde en saadan Oplysning er og maa være Maal og Med for enhver god Skole. Hertil hører tilvisse, at vi lære ret at kjende, elske og bruge det Modersmaal, der «er vort Hjærtetsprog», at vi føres ind i det Aandsliv, som vort Folk har udfoldet gennem Tiderne, faa Øjet op for den rige Skat af herlige Fortidsminder, som er opbevaret i vort Fædrelands Historie, og faa Øret opladt for den levende og hjertelige Folkesang, som vore ældre og nyere Digtere have lagt paa Folkets Læber. Og i den Henseende er det et særligt rigt Tidsrum, vi i Dag nærmest have for Øje. I det har Nordens største Digter Oehlenschläger skjænket os sine herlige Digterværker, og ved Siden af ham have Ingemann, Grundtvig og ikke

faa andre, hver efter sin Ejendommelighed og Evne, ydet os deres Digtning's Skatte. Saaledes eje vi nu paa dansk en Sangrigdom, som vi ikke ville bytte bort for noget andet Folks; thi hvor stort det end kan være, som de store Folk i den Retning have at opvise, det er dog ikke saaledes i Pagt med det danske Hjærte, som hvad vore egne Digttere have sunget, ingen kan som disse tale til vort Hjærtes inderste og bedste Følelser.

Maatte da ogsaa denne Skole fremdeles bevare Kraft og vinde Lykke til at virke i Fremtid som i Fortid, maatte dens Gjærning velsignes og bære den Frugt for Livet, som en af vore Digttere saa skjønt har peget paa, naar han siger:

Ord i Mund og Skrift i Bog
 skal vor Ungdom lære.
 Ret at bruge Kraft og Sprog,
 Livet til Guds Ære.
 Da vor Manddom, klog og stærk,
 svare skal til Navnet,
 krone Skolens Ungdoms Værk,
 vise, det har gavnet.

Endnu et hædrende Hverv er der blevet mig overdraget: efter gammel Skik at nævne dem af Skolens Disciple, der ved særdeles Flid og god Opførsel ere kjendte værdige til at lønnes med Skolens Præmie eller nævnes med Ros.

(Navnene oplæstes.)

At I have vundet Eders Læreres fulde Tilfredshed og modtaget et hædrende Vidnesbyrd derfor, er noget, der med Rette maa glæde Eder selv, som Eders Forældre og Venner. Men, som I modtage denne Udmærkelse med Glæde og Tak, saa modtage I den med et ydmygt Sind. Alt, hvad

et Menneske fik af gode Evner og Kræfter og Lejlighed til at udvikle og bruge dem, er dog Guds Gave til ham, og den, der fik mere end andre, af ham skal ogsaa kræves mere. Den Pris, I have vundet, er ikke givet Eder, for at I skulle tro, at I alt have naaet Maalet, men som en Opmuntring til med Udholdenhed og Troskab at stræbe derefter, saa at Livet engang kan skjænke Eder sin bedste Krans. Dertil ønske vi Eder Held og Lykke, men i dette Ønske indeslutte vi tillige alle Skolens øvrige Disciple.

For Eder, der have endt Eders Skolegang saaledes, at Skolen kan give Eder dette ærefulde Bevis for, at I have svaret til dens Forventning og kronet dens Haab, for Eder har den endnu kun at udtale det hjærtelige Ønske: at Eders Fremtid maa blive lys og frugtbar, saa I alle Dage maa findes at staa dem ved Siden, de mange hæderlige Mænd og fortjente Borgere, der ere udgaade fra denne Skole i den lange Række af Aar, hvori den har virket. Ja, gid hvert et godt Sædekorn, der i Skoleaarene er blevet nedlagt i Eders Hjærter, maa voxe og bære velsignet Frugt for Eder selv og til vort Samfunds Gavn og Ære!

Og saa ville vi slutte med det Ønske, hvori jeg ved, vi alle, gamle og unge, hjærtelig kunne mødes: Gud velsigne vor Konge og vort Fædreland og hele det danske Folk, at det maa bevares og fremmes i alt, hvad der er godt, at det maa faa Bod for sit Savn og Foryngelsens Kraft under alle Tidernes Omskiftelser!
